

Nr 165.

Av herr **Dickson**, om revision av pensionsbestämmelserna för vissa befälskategorier inom arméns reserver, m. m.

Genom riksdagens beslut år 1942 (SF nr 815 den 19 november 1943, reservbefälskungörelse för armén) öppnades möjlighet för värnpliktigt befäl av officers och underofficers grad att vid värnpliktstidens utgång vinna inträde i arméns reserver. Detta skedde vid en tidpunkt, då man tydligt insåg svagheten i den dittills gällande organisationen i vad avser befälstillgången. Arméns bestånd och funktionsduglighet var i hög grad beroende av den stora massan av värnpliktigt befäl, som under beredskapstiden utbildats att fylla förbandschefsposter. Med oro motsåg man den tidpunkt, då huvuddelen av detta värnpliktiga befäl i och med utgången ur värnpliktsåldern ej längre kunde tänkas ytterligare komma att tjänstgöra i sina befälsbefattningar. På grund av en viss beredskapströtthet kunde också befaras, att nyrekryteringen till de frivilliga utbildningskurserna skulle väsentligt nedgå. Vidare ansågs med rätta, att en del äldre värnpliktigt befäl, som före beredskapens inträdande ägnat en stor del av sitt intresse och sin tid åt att frivilligt och utan kostnad för staten utbilda sig och sedan under beredskapens långa år plikttroget, med intresse och ofta med kunnighet fullgjorde dem anförtrodda uppdrag, för sitt välförhållande på något sätt borde belönas. Önskvärt var också att denna för armén värdefulla kategori kunde tjänstgöra under ytterligare några år.

För att förmå det värnpliktiga befälet att använda sig av den sålunda erbjudna möjligheten, erbjöd man »lika lön för lika arbete», det vill säga samma löneförmåner vid tjänstgöring för värnpliktigt befäl, som antagits i reserven (= värnpliktsavgångna), som för fast anställt befäl. I ovannämnda SF säges uttryckligen i 14 §, 2 mom.: »Förtidsavgången, reservanställd, värnpliktsavgången och övergångsanställd personal åtnjuter under densamma jämlikt denna kungörelse åliggande tjänstgöring lön enligt den lönegrad, vilken motsvarande beställningshavare på aktiv stat tillhör».

Nu plägar emellertid till löneförmåner allmänt räknas, förutom kontant utgående lön och andra under tjänstgöringstiden utgående kontanta ersättningar, såsom reseersättningar m. m., även andra förmåner, såsom rätt till fri sjukvård, till viss sjukledighet, till semester och till *pension*. Detta har av lagstiftarna även beaktats, varför i nämnda SF § 23 utsåges: »Förtidsavgången, reservanställd och värnpliktsavgången personal, som i vederbörlig ordning fullgjort föreskriven tjänstgöringsskyldighet — — — erhåller årlig reservpension, vilken utgår med följande grundbelopp: a) — — —, b) — — —, c) — — —, d) för värnpliktsavgången personal, som tillhört reserv till och med det kalenderår, varunder 55 års ålder uppnåtts, 270 kronor för officer och motsvarande civilmilitär personal samt 210 kronor för underofficer».

Av det ovan citerade tycker man sig kunna utläsa, att värnpliktsavgångna, till reserv överförda officerare och underofficerare utan inskränkning efter fullgjord tjänstgöringstid skola komma i åtnjutande av pension. Säkerligen har hittills större delen av allt befäl av denna kategori trots, att en så klart uttryckt lag ej kan kringgå, och att de sålunda en dag skola utfå den erkänsla för visat intresse och offrade ledighetsdagar, som pensionsbeloppet utgör. Däri tyckas de emellertid ha haft fel.

De bestämmelser, som reglera de militära befattningshavarnas förmåner, utgöra en veritabel snårskog av grundbestämmelser, särskilda bestämmelser och undantag, som med svårighet behärskas av ett fåtal experter. De tarva därför i sin helhet en genomgående revision, så att de bliva entydiga, förnuftiga och rättvisa. Detta synes i synnerhet gälla bestämmelserna rörande det värnpliktiga och det värnpliktsavgångna befälets förmåner. För nästan varje förmån, till vilken dessa kategorier ansett sig kunna ur bestämmelserna utläsa sin rätt, ha de utanordnande myndigheterna i många fall hänvisat till undantagsbestämmelser, som undanryckt vederbörande förmånen i fråga. Först efter besvärsskrivelser och överklaganden har rättelse uppnåtts. Under tiden har en stor del av de tidigare landstormsofficerarna, nu kaptener i arméns reserver, nått åldern 55 år och sålunda utträtt ur reserven. Vid gjord framställning om erhållande av pension enligt reservbefälskungörelsens bestämmelser har sådan nekats vederbörande under hänvisning till generalorder nr 2140 den 21 juni 1943 (TLB nr 89).

Nämnda generalorder reglerar detaljfrågor rörande överföring till reserven av fredskonstituerade landstormsofficerare och officerare vid FAK (frivilliga automobilkåren). I denna generalorder har — utan hänsyn till riksdagens beslut, klart formulerat i författningen (SF nr 815 den 19 november 1943) av något senare datum än generalordern — meddelats en undantagsbestämmelse, som i sitt 6 mom. bland annat säger: »Landstormsofficerare och officerare vid FAK, som efter därom gjord ansökan fr. o. m. 1 januari 1944 vinna anställning såsom officerare i reserven, äga åtnjuta avlöning, rätt till fri sjukvård — — —. Pension eller däremot svarande förmåner utgå icke med de undantag, som angivas i mom. 7. Mom. 7 upplyser om att undantagen utgöras av förutvarande landstormsofficerare, som tillika varit underofficerare i reserven.

I TLA nr 63 den 3 augusti 1943 meddelas Kungl. Maj:ts beslut »att vad i reservbefälskungörelsen för armén stadgas skall fr. o. m. den 1 januari 1944 i tillämpliga delar äga giltighet beträffande dem, som från anställning såsom i fredstid konstituerade landstormsofficerare eller i fredstid till officers tjänsteställning konstituerad (förordnad) medlem i frivilliga automobilkåren erhålla anställning såsom officerare i reserv, varvid emellertid skall iakttagas, dels att ifrågavarande personal skall anses tillhöra kategorien värnpliktsavgångna, dels att till personalen icke skall utgå pension eller däremot svarande förmåner i vidare mån än i Kungl. Maj:ts brev den 30 juni 1943 (TLA nr 63)

är sagt — — —». Sistnämnda kungl. brev innehåller pensionsbestämmelser för i ovan nämnd generalorder mom. 7 angiven personalkategori (förutvarande landstormsofficer, tillika underofficer i reserven). Kungl. Maj:t synes härigenom sålunda hava åsidosatt riksdagens beslut.

I detta sammanhang torde lämpligen en till numerären visserligen oansenlig grupps pensionsförhållanden böra tagas upp till granskning, nämligen de fåtaliga värnpliktsavgångna reservofficerare, vilka efter eget åtagande i fredstid fullgöra ofta krävande uppgifter i arméns staber. Enligt grundbestämmelserna avlönas denna kategori »enligt den lönegrad, vilken motsvarande beställningshavare på aktiv stat tillhör» (SF nr 815 1943 § 14 mom. 2).

I realiteten erhåller den frivilligt tjänstgörande värnpliktsavgångne reservofficeren visserligen samma *kontanta* lön som statofficeren. Den förre, som ofta fullgjort en mångårig frivillig tjänstgöring, som till tidrymden mångfaldigt överstiger den tjänstgöring en reservanställd officer normalt fullgör, avspisas emellertid med denna kontanta lön, medan den reservanställda erhåller *pension*. Rättvist torde vara, att en sålunda frivilligt i fredstid tjänstgörande, värnpliktsavgången reservofficer *antingen* erhöle en i förhållande till tjänstgöringens längd uträknad pension *eller* en kontant lön med tillägg av den pensionsavgift, som måste anses avräknad på den kontanta lön, som utbetalas.

Pensionsbestämmelserna innehålla flera stadganden än de ovan nämnda, som innebära orättvisor. Sålunda erhåller en reservanställd officer, som icke fullgjort honom åliggande tjänstgöring före fyllda 47 år (beträffande till 1927 års reservbefälskungörelse hänförliga före 42 år), därest han senare åter inträtt i reserven (vilket ofta inträffade under beredskapen) och därefter fullgjort hur lång tjänstgöring som helst, *icke ett öres pension*, trots att han måste anses ha med innehållen del av avlöningen (se ovan) under hela sin tjänstgöringstid betalat pensionsavgift. Har han däremot fullgjort all honom åliggande tjänstgöring före fyllda 47 år (resp. 42 år), berättigande honom till pension efter fyllda 55 år, men senare fullgör frivillig tjänstgöring vid armén, utbekommer han en kontant lön. Denna måste, enligt vad ovan sagts, anses innebära att han fortsätter att betala avgift för en pension, som han aldrig erhåller. Pensionen beräknas ju endast på den del av tjänstgöringen, som fullgöres före fyllda 47 år (resp. 42 år), icke på därefter fullgjord, den må vara hur långvarig eller meriterande som helst.

Ett annat exempel utgöra pensionsavgångna officerare och underofficerare, som uppehålla arvodesbefattningar. Arvodet beräknas så, att den till dem utbetalda pensionen tillsammans med arvodet utgör en lika stor summa, som den kontanta lön, som skulle ha utgått till en beställningshavande på aktiv stat. Härvid beaktas icke, att denna kontanta lön, som ovan sagts, måste betraktas som nettolön efter avdrag av pensionsavgift; vederbörande befattningshavare måste sålunda anses ånyo betala avgift för en förmån, som redan utfallit, och som han *vid tidigare tjänstgöring fullbetalat*.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära

a) revision av arméns pensionsbestämmelser beträffande till reserven hänförliga befälskategorier;

b) revision av bestämmelserna i Kungl. Maj:ts brev av den 3 augusti 1943 samt av generalordern av den 21 juni 1943, vilkas bestämmelser stå i strid med riksdagens beslut om pensionering av värnpliktsavgångna officerare och underofficerare i arméns reserver;

c) förslag om pension enligt grunderna för reservanställd personal till värnpliktsavgångna officerare och underofficerare i arméns reserver, vilka fullgjort frivillig tjänstgöring under fredstid;

d) en utredning av det värnpliktiga befälets villkor i fråga om utbildning, tjänstgöring och avlöning.

Stockholm den 24 januari 1952.

James I. A. Dickson.
